

Юридичні науки

УДК 341.231.14

Запорожець Анастасія Андріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Запорожец Анастасия Андреевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Zaporozhets Anastasia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Бойчук Дмитро Сергійович

кандидат юридичних наук, асистент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**КОНВЕНЦІЯ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ
СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА
БОРОТЬБИ З ЦИМИ ЯВИЩАМИ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
КОНВЕНЦИЯ СОВЕТА ЕВРОПЫ О ПРЕДОТВРАЩЕНИИ И БОРЬБЕ
С НАСИЛИЕМ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН И ДОМАШНИМ
НАСИЛИЕМ: НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ
THE COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON PREVENTING AND
COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMAN AND DOMESTIC
VIOLENCE: SOME PROBLEMATIC ISSUES**

Анотація. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбі з цими явищами – відома як Стамбульська Конвенція. Документ породив багато

суперечностей, починаючи з процесу ратифікації. Дискусії з багатьох питань, які зазначено у Конвенції тривають також і в Україні. Стаття описує доктринальні основи Стамбульської конвенції та проблемні питання.

Ключові слова: Стамбульська конвенція, гендер, насильство стосовно жінок.

Аннотація. Конвенция Совета Европы о предотвращении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием – известна также как Стамбульская конвенция. Документ создал большое количество споров, начиная с процесса его ратификации. Некоторые дискуссии по многим вопросам, которые упоминаются в Конвенции продолжаются и в Украине. В статье описываются теоретические основы Стамбульской конвенции, а также ее проблемные вопросы.

Ключевые слова: Стамбульская конвенция, гендер, насилие в отношении женщин.

Summary. The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, better known as the Istanbul Convention. An important discussion in this regard also takes place in Ukraine, especially issues related to ratification of the Convention. The article reconstructs doctrinal foundations of the Istanbul Convention, which determine operation of technical solutions it contains.

Key words: Istanbul Convention, gender, gender based violence against woman.

Одним із головних зовнішньополітичних пріоритетів України протягом останнього десятиліття є європейська інтеграція.

Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС були започатковані у березні 2007 року, на заміну чинної Угоди про партнерство

та співробітництво. Так, 19 грудня 2011 р. під час П'ятнадцятого саміту Україна – ЄС лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію.

30 березня 2012 року глави переговорних делегацій парафували Угоду, та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи.

Перший етап відбувся 21 березня 2014 р. під час позачергового саміту –Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту.

Зокрема, було підписано преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На саміті також була зроблена заява, що зобов'язання України, які впливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України. Другий етап - 27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П. Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством». Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС 16 вересня 2014 р.

У частині «Преамбула, загальні цілі та принципи» окреслюється підґрунтя співробітництва та подальшого партнерства, зокрема визнання з боку ЄС європейського вибору та європейських устремлінь України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільні цінності, а також визначені

цілі Угоди, серед яких – створення асоціації, поступове зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, поглиблення економічних та торговельних відносин. Закріплюються основні принципи, які лежатимуть в основі асоціації, передусім забезпечення прав людини та основоположних свобод серед них Загальна декларація прав людини ООН 1948 року і Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [1].

Одним із таких елементів співпраці, який потребує реалізації у рамках дотримання принципів є підписання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами відому як Стамбульська конвенція (далі – Стамбульська конвенція) [7].

Окрім цього, безпосередньо Договір про функціонування Європейського Союзу містить основні принципи до яких можна віднести й принцип рівності між чоловіками і жінками [8].

У сфері протидії насильству існує ґрунтовна міжнародно-правова база. Радою Європи за останні 20 років було ухвалено плани заходів та рекомендації стосовно цієї проблеми, зокрема План дій у 1995 р., Рекомендацію (2002) Комітету Міністрів державам-учасницям щодо захисту жінок від насильства у 2002 р. та однією із останніх є Стамбульська конвенція. Стамбульська конвенція набула чинності 1 серпня 2014 р. після її ратифікації 10 Державами.

Стамбульська конвенція це інноваційний документ у сфері захисту жінок від насильства (фізичного, економічного, психологічного) та загалом від домашнього насильства. Вперше міжнародний юридично обов'язковий акт – є потенційно відкритим для будь-якої країни в світі, що забезпечує комплексну низку заходів з запобігання та протидії насильству над жінками та домашньому насильству. Також встановлює чіткий зв'язок між досягненням рівноправності між жінками та чоловіками та викоріненням

насильства над жінками. Передбачає встановлення кримінальної відповідальності за конкретні злочини, зокрема щодо переслідування, примусового шлюбу, ушкодження жіночих статевих органів, примусове передчасне припинення вагітності та примусова стерилізація.

Стосовно України, то змінами до чинного законодавства були ухвалені Верховною Радою України Зміни до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів стосовно запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству. Чинності даний закон набирає 11.01.2019 року. Впровадження змін до українського законодавства було викликано підписанням Україною конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS No210, Стамбульська конвенція) та, на жаль, на сьогодні все ще не вирішено питання її ратифікації. Хоча згідно з п.7 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує прийняття нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом з проектом закону про ратифікацію і приймаються одночасно. Слід зазначити, що станом на листопад 2019 року існує проект Закону про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами No 0119 від 14.11.2016 [2, с. 148-155].

Домашнє насильство – глибоко травматичний вид насильства. Значна більшість постраждалих – жінки та дівчата. Більшість досліджень показує, що існує зв'язок між фізичним насильством над дітьми та домашнім насильством над жінками, однак інші види домашнього насильства, такі як жорстоке поводження з літніми людьми та з чоловіками, менш досліджені. Деякі чоловіки також можуть страждати від домашнього насильства, його повторюваність та жорстокість набагато менші за насильство над жінками,

до того ж чоловіки можуть стати жертвами насильства у відповідь на скоєні ними насильства.

Від насильства (фізичного та сексуального) в Україні за статистичними даними страждають 1,1 мільйона жінок на рік, згідно із дослідженням UNFPA. Це обходиться українському суспільству, за підрахунком аналітиків, у 208 мільйонів доларів (0,23% ВВП країни у 2015 році) [3].

Для початку, звернемось до загального визначення насильства стосовно жінок. Воно ґрунтується на визначеннях, наведених у Рекомендаціях (2002) Комітету міністрів, загальних рекомендаціях Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) №19 [4] та статті 1 Декларації ООН про викорінення всіх видів насильства над жінками [5].

Насильство стосовно жінок – це порушення прав людини й форма дискримінації жінок та означає всі акти насильства за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути завдання фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждання жінкам, зокрема погрози таких дій, примусу чи свавільне позбавлення волі, незалежно від того, відбувається це в публічному чи приватному житті.

Домашнє насильство належить до зазначених вище видів насильства, але воно відбувається в сім'ї, сімейному колі або між нинішніми чи колишніми партнерами, що перебували або не перебували в шлюбі, незалежно від того чи кривдник наразі чи колись жив з жертвою. Це охоплює жертв і правопорушників обох статей та брутальне поводження з дітьми та літніми людьми так само, як і насильство над інтимним партнером.

Стамбульська конвенція пропагує рівноправність між жінками та чоловіками як за законом так і на практиці займає центральне місце в припиненні насильства стосовно жінок. Захищає право кожного на вільне

від насильства життя та забороняє всі види дискримінації жінок, яка виявляється у відмінному ставленні до них без об'єктивного та обґрунтованого виправдання. Сторони зобов'язані: внести принцип рівних прав між жінками та чоловіками до своїх конституцій чи законодавства; заборонити дискримінацію, зокрема шляхом застосування санкцій; скасувати закони та процесуальні норми, що дискримінують жінок.

Перелік внесених до конвенції підстав для дискримінації, зазначених у статті 4 спирається на статтю 14 Європейської конвенції з прав людини та Протоколу No12. Перелік відкритий і охоплює стать, сексуальну орієнтацію, статеву ідентичність, вік, стан здоров'я, інвалідність, сімейний стан і статус емігранта чи біженця чи інший, що мають безпосередній стосунок до конвенції. Відзначаючи, що для запобігання та захисту жінок від насильства можуть бути необхідні спеціальні заходи, вони не вважаються дискримінацією згідно з положеннями конвенції.

Іншим видом насильства, яке охоплюється дією конвенції – насильство стосовно літніх людей. За дослідженнями чеських громадських організацій, близько 10 % громадян похилого віку зазнають домашнього насильства [6, с. 86], у статистичних даних Білорусі зафіксовано, що 20 % жінок старше 60 років страждають від домашнього насильства [6, с. 131].

У Стамбульській конвенції містяться положення стосовно того, що домашнє насильство щодо людей похилого віку є прихованим [7, с. 64]. За дослідженнями чеських громадських організацій, близько 10 % громадян похилого віку зазнають домашнього насильства [6, с. 86], у статистичних даних Білорусі зафіксовано, що 20 % жінок старше 60 років страждають від домашнього насильства [6, с. 131]. Такі невеликі дані (лише Чехія та Білорусь), деякою мірою, підтверджують відсутність повної офіційної статистики щодо здійснення насильства над людьми похилого віку в різних країнах Європи, зокрема й в Україні.

Таким чином, ратифікація Верховною Радою України Стамбульської

конвенції є досить вагомою, як для населення України так і щодо європейської інтеграції нашої Держави. Такі заходи мають захищати осіб, які постраждали від домашнього насилля та попереджувати таке насилля.

Література

1. Верховна Рада України (офіційний веб-портал). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Вісник кримінального судочинства (1/2018), Запорожець А.А. «Криміналізація домашнього насильства – новела кримінального законодавства України». С. 148-155.
3. Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA)(офіційний веб-портал). URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Infographics_UKR_1.pdf
4. Submission to the Council of Europe ad hoc Committee on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence: the need to ensure that the Convention on violence against women addresses effectively the obligation of member states to prevent and combat violence against lesbian, bisexual and transgender women. URL: <https://rm.coe.int/1680594272>
5. Резолюція Генеральної Асамблеї А/RES/48/104 від 20 грудня 1993 р.
6. Галай, А. О., Галай, В. О., Головка, Л. О., Муранова, В. В. (2014). Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству. Київ: КНТ (Halai, A. O., Halai, V. O., Holovko, L. O., Muranova, V. V. International experience in preventing and combating domestic violence. Kyiv: KNT).
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Council of Europe Convention on Preventing and Combatting Violence against Women and Domestic Violence). URL:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>

8. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник / [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг.ред. І.В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.